

MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN-HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA-KNOWLEDGE DATABASE

Blaise CENDRARS

Néger antológia

(Blaise Cendrars után fordította Dénes Zsófia)

Eredeti közlés/Original publication:

é. n. (1924), Wien, Druck. Elbemühl, 16 old.

Elektronikus újraközlés/Electronic republication:

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR – 000.000.662

Dátum/Date: 2013. július 15. / July 15.

Az elektronikus újraközlést előkészítette

/The electronic republication prepared by:

B. WALLNER, Erika és/and BIERNACZKY, Szilárd

Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document

Néger antológia (Blaise Cendrars után fordította Dénes Zsófia), *AHU MATT*,
2013, **pp. 1–21. old.**, No. 000.000.662, <http://afrikatudastar.hu>

Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:

Az Afrikai Kutatási és Kiadási Program Archívumában (fénymásolat)

Kulcsszavak/Key words

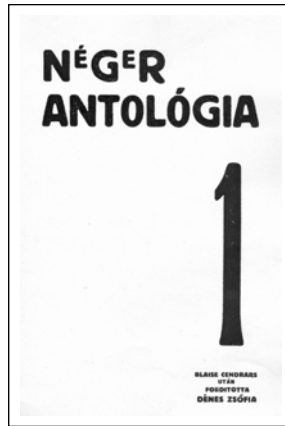
hagyományos afrikai énekek, népmesék, énekes mesék fordítása, forrás: Blaise Cendrars: Anthologie nègre, 1921, annotáció, konkrét források megjelölése: bsz., translation of traditional African songs, folktales, tales with songs, source: Blaise Cendrars: Anthologie nègre, 1921, annotation, mark of the given sources by bsz.

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS,
ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK- DOKUMEN-
TUM- és ADAT-TÁR/THE FIRST HUNGARIAN FREE ELECTRONIC
SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS, STUDIES,
COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára/ writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian, Spanish, Italian and other – languages

* az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy letöltésük regisztrációhoz kötött/the materials in the database are free but access or downloading are subject to registration

* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikanisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig./The African-Hungarian Union is a non-profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

NÉGER ANTOLÓGIA

BLAISE CENDRARS után fordította
Dénes Zsófia

A HALÁL-TAM-TAM

(Mosszi-törzs)

Kum da kume la lag da mume!
La! la! jé! sziliga dikke m dvelle, báze mám!
La! la! kó páongó!
M dvelle kum dikke m!
M dvelle n turde kó lebúgo!

A halál ölt és a sírásó ásott.
Há! há! jajjaj! a keselyű elvitte barátomat, itt hagyott engem!
Há! há! semmim sem maradt!
Barátomat a halál elvitte tőlem!
Barátom elment és nem jön többé vissza!

Lagda kiéda, hiéda di bili, kiéda dáoszeá másszá
 Kum kó kum dvelle, ti m bé m tore
 La! la! jé! sziliga dikke m dvelle n zvettá!
 La! la! kó páongó!

A fejsze vág, vágja a fát, vágja a friss, zöld fát.
 A halál nem ölte meg barátomat, mert élek én.
 Há! há! jajjaj! a keselyű elvitte barátomat és messzire elmenekült
 Há! há! mielőtt én beengedtem!

AZ ELIFÁMOK DALA

(Mosszi-törzs)

A kar: Ó férfiak, ó férfiak, énekeljeteK, hé! itt jön Fám atya
 oh! igen, itt jön, ti eBilámok.
 A törzsfőnök: Ó atya, ó fám, ó Elifám, ó énekeljeteK, énekeljeteK!
 A kar: Gyere, ó gyere ide! Gyere, gyere ide, ó! .ó!
 A törzsfőnök: Ó fám atya, atya, gyere, gyere, gyere ide, ó oltalma-
 zó, gyere ide, ó!
 A kar: Gyere, ó gyere ide! Gyere, gyere ide, ó! ó!
 A törzsfőnök: Co! a fám elhagyta az erdők mélyét, gyere, gyere
 ide, ó!
 A kar: Gyere, ó gyere ide! Gyere, gyere ide, ó! ó!
 A törzsfőnök: A fám még mindig oltalmazó, ó védi a nemzetet,
 ó, igen, ó!
 A kar: Gyere, ó gyere ide! Gyere, gyere ide, ó!
 A törzsfőnök: á az emberek főnöke, elkergeti a gondokat,
 ó, ember, ó!
 A kar: Gyere, ó gyere ide! Gyere, gyere ide, ó!
 A törzsfőnök: Ez itt a mi fajtánk atyja, az ott fám: fiainak őstre, ó!
 A kar: Gyere, ó gyere ide! Gyere, gyere ide, ó!

AZ ÁLLATOK TÁNCA

(Pigmé-törzs)

Mba-Szolé:
 A hal így tesz...
 Mind:
 Hip!

Mba-Szolé:

A madár így tesz...

Mind:

Vissz!

Mba-Szolé:

A kölyök így tesz...

Mind:

Gnán!

Mba-Szolé:

Vetem magam balra,
Vetem magam jobbra,
Úgy teszek, mint a hal,
Siet a vízben, siet
Fickándozik ugrik!
Él, táncol, énekel!

Mind:

A hal: Hip!

A madár: Vissz!

A kölyök: Gnán!

Mba Szolé:

A madár elrepül,
Repül, repül, repül,
Jön, megy, suhan
Felszáll, lebeg és lecsap.
Teszek mint a madár,
Él, táncol, énekel...

Mind:

A hal: Hip!

A madár: Vissz!

A kölyök: Gnán!

Mba-Szolé:

A majom ágról-ágra
Szalad, hintál és ugrik
Nősténye, kölyke nyomában
Tele a pofája, örömét járja
Itt a majom! itt a majom!
Él, táncol, énekel...

Mind:

A hal: Hip!

A madár: Vissz!
A kölyök: Gnán!
Andang: Mwing!
Ngug: Vissz!
Món: Nyá!

A PUSKA ÉNEKE

Invitáció:

Ó! ti mindnyájan hallgassátok, hallgassátok a puska énekét, énekét.

Kórus:

Ó! mi mindnyájan hallgatjuk, hallgatjuk a puska énekét, énekét.

Ének:

Te érted egyedül, ó puska, te érted egyedül
Mélyen az erdőkben
Mélyen, mélyen bennjártam
És nem hallgattam többet az ordító kutyákra
Nem hallgattam többet
A lármába szerelmes kakasok zajára
És távolodtam a banyáktól
És távolodtam sötét gunyhóiktól.

Ismétlés:

Igen, te érted egyedül, ó puskám,
Te érted egyedül
Elmentem az erdőkbe
Ó, puskám, te érted.

Invitáció:

Ti mindnyájan gyertek, hallgassátok a fétis dalát
A puska szeretett dalát.

Kórus:

Mi mindnyájan jövünk és hallgatjuk a puska, a puska dalát
A szellem szeretett dalát

Igen, te érted egyedül, ó puskám,
Te érted egyedül az erdőkben
Az erdőkben bennjártam
Ó, puskám! te érted egyedül.

Invitáció:

Gyertek, gyertek mindnyájan és hallgassatok, csendben hallgassatok.

Kórus:

És csendben hallgatunk, figyelmesen.

Ének:

Te érted egyedül, ó puska, te érted egyedül
Előre az erdőkben
Távolabb és távolabb a falutól
Vettem az emberek nagy kését,
Elvettem, hogy senki se lásson
Az oszlop kampójára felakasztott kést.
Elvettem a kést
Derekamra akasztottam,
Fegyverszíjamra akasztottam
Hogy senki meg ne lásson
És az erdőkbe mentem
Ó puskám, te érted.

Invitáció:

Ti mindnyájan gyertek, hallgassátok a fétis dalát
A puska szeretett dalát.

Kórus:

Mi mindnyájan jövünk, hallgatunk.
Ó elvette a kést,
Hogy ne lássa senkisé.

Ének:

Te érted egyedül, ó puska, te érted egyedül
A vadász utakon
Felvéreztem lábam az utakon
Megmásztam hegyeket és dombokat

Átgázoltam patakokon
Reggeltől napestig fáradtam, reggeltől napestig.
Kerestem az ésoirt, az évint és a vyot
Azután meztelen húsuokról
Leszakgattam a takarót
A vörös vérrel ázott takarót.
Ott él az erdő szelleme.

Invitáció:

Ti mindnyájan gyertek, zavarjuk az ésoirt, az évint és a vyot,
Legyen hát öröme a puskának.

Kórus:

Mi mindnyájan jövünk és zavarjuk az ésoirt, az évint és a vyot
Legyen hát öröme a puskának
Az ő meztelenre foszlott húsuokról
Raboljuk le a takarót.
A vörös vérrel ázott takarót
Es takarjuk belé ezt a fegyvert
Legyen hát öröme a puskának.

A PIGMÉ-TÖRZS DALA

(Pigmé-törzs)

Az erdő nagy, a szél kedvező:
Előre, békü-nép, kifeszített íjjal!

Erre majd amarra, amarra meg erre.
Vadkan jó! – Ki öli le a vadkant?
Nkü öli le. – De ki eszi meg? Szegény Nkü!
Te csak terítsd le: te majd jóllakhatsz a belekkel ...

Bum! az elefánt a földön!
– Ki ölte le? – Nkü ölte le.
– Kié lesz két szép agyara? – Szegény Nkü!
Te csak terítsd le: meghagyták a farkát neked ...

Hontalanul, mint a majmok,
Ki gyűjti be a mézet? – Nkú gyűjti be.
– És ki nyalja fel, hogy hasa puffad tőle? – Szegény Nkú,
Te csak hozd le a fáról – meghagyják neked a viaszsejteket.

Itt vannak a Fehérek, a jó Fehérek!
– Kicsoda táncol? – Nkú táncol.
– És ki szíjja el dohányát? – Szegény Nkú!
Te csak kuporodj le és nyújtsd ki alamizsnára kezed!

A KROKODILUS DALA

(Mosszi-törzs)

Az elefánt elcsúszott, nem bírta, elcsúszott.
Ez a fa dől:
Emeljétek magasba,
Még mindig dől,
Taszítsátok balra,
Még mindig dől erre,
Taszítsátok jobbra.
A te erőd ne maradjon mozdulatlan és néma.
Erre forogjunk, hátrafelé forogjunk
Ez a föld kemény

Apáink oltalmazója, ne csukd be füleidet
Légy a gyermekeid oltalmazója.

Forogjunk erre és forogjunk arra
A csapda készen áll.

Elkészítettük a te ételeidet
A tűzhely kövét elhengergettük.
Ó ne várjuk tovább segítségedet, ó segíts, krokodilus atya.

A KÍSÉRTET-MADÁR

(Sinianfa-törzs)

Volt egyszer egy ember, aki megölt egy nagy madarat, lefejtette a bőrét, és kitette száradni a háztetőre. Azután az ember lement a kertbe. A bőr tüstént átváltozott a régi madárrá, dobos fészített magának, összehívta a csirkéket, és eltáncolta a Selesetesét.

A na ngo tu ng'ande.

Selesetese

Se, se, se.

Selesetese

Se, se, se.

A ne ngo ku tu ng'ande

Amikor eltáncolta, megragadott egy csirkét és megette. Másnap a madárbőr gazdái lementek a kertbe. A madárbőr megint átváltozott a régi madárrá: összehívta a csirkéket, és eltáncolta a Selesetesét. Az emberek elbújtak, hogy lássák, hogyan eszi meg a csirkéket; látták ezt a nagy madarat, ezt az elváltozottat, és megölték.

Főtt magvakat törtem térden az ajtó előtt, és bemegyek a házba. Húzd le a burgonyát a tűzről, mert megég!

BARAGUAND HALÁLA

(Mosszi-törzs)

Jöttem, hogy pihenjek és találkoztam egy gyermekkel, aki nekem azt mondta, hogy az én jó Baraguandom meghalt, Baraguand, aki a pajtásom volt – most elszakította tőlem a halál. A gyermek bejött a házamba, megragadta szatyromat és puzdrámat és előrement, hogy én kövessem Baraguand temetésére. Elindulok és látok előttem egy gödröt az úton. – Talán ez a jó Baraguand sírja? – kérdezem. Azt felelik, hogy csak folytassam utamat. Megpillantok egy nagy fehérhangyabolyt. – Talán ez, mondom, a jó Baraguand sírja? És megint csak azt mondják, hogy menjek tovább. Most megláttam a síkságot. – Itt a sírja, mondták nekem. – Ó, atyám, kiáltottam, akarnám köszönteni gyermekeidet az ő kétségbeeséstökben és gyászukban! – Elmentek in-

nét, felelik nekem, a szambai vásárra. Kerestem őket, de már Doduokoba mentek és ott találtam meg őket. Vettek nekem zsírbansült tésztát. – De, mondtam én nekik, nem akarok én számártrágyát! Akkor vettek nekem egy kalácsot. – Nem akarok én marhaganéjt! Akkor adtak nekem egy tűt. – Micsoda? mondtam, ez nagyon ócska tű! Akkor vettek nekem egy csirkét. – Ez a csirke is nagyon vén, mondtam. Asszony, vegyél kendermagot és vedd vissza a csirkét! És odaadtam neki a csirkét és a kendermagot megétettem a csirkével. De történt, hogy a sólyom elragadta a csirkét, hogy egy nádnyíl megölte a sólymot, hogy tűz égette el a nádnyilat, hogy víz oltotta el a tüzet, hogy egy elefánt kiitta a vizet, hogy egy vadász lelőtte az elefántot, hogy egy skorpió megmarta a vadász lábát, hogy egy kő agyonnyomta a skorpiót, és hogy a kő gurul, gurul, de a szegény Baraguand pihen a sírjában.

EGY SZAKAJTÓ GYEREK

(Kvábó népmese)

Egy ember és a felesége. Az asszony gyerekeket szül, egy egész szakajtóval tele.

Az ember azt mondja: – Asszony, nem akarok rólad tudni. Akkor az asszony elindul, megy, megy, megy, amíg találkozik egy nagy elbújt madárral. Az asszony odaérkezik, a madár mondja:

Sírj, sírj, ndejandeja.
Sírj, ndejandeja.
Adj egy gyereket, hogy felfaljam,
Hogy felfaljam, ndejandeja.
Sírj, ndejandeja.

Odaad neki egy gyereket; felfalja és azután előremegy, hogy újra megvárja az asszonyt. Azt mondja:

Sírj, sírj, ndejandeja.
Sírj, ndejandeja.
Adj egy gyereket, hogy felfaljam,
Hogy felfaljam, ndejandeja.
Sírj, ndejandeja.

Ad neki egy másik gyereket; felfalja és megint csak előre megy és elbújik az úton. Azt mondja:

Sírj, sírj, ndejandeja.
Sírj, ndejandeja.
Adj egy gyereket, hogy felfaljam,
Hogy felfaljam, ndejandeja.
Sírj, ndejandeja.

Az asszony azt mondja: – Vedd el magad és fald fel!

Elveszi a gyereket és felfalja. Ahány gyerek van, mind felfalja. Azután előre megy a madár, elbújik és várja az asszonyt. Azt mondja:

Te pedig asszony, hová méssz?
Hová méssz, ndejandeja?
Sírj, sírj, ndejandeja,
Gyere, felfallak, ndejandeja.

Megragadja és megesz. Az asszony meghalt, a szakajtó tovább megy egyedül az úton. A madár előremegy, elbúvik, úgy várja. Azt mondja:

Te pedig szakajtó, hová méssz?
Hová méssz, ndejandeja?
Sírj, sírj, ndejandeja,
Gyere, felfallak, ndejandeja,
Sírj, sírj, ndejandeja.

Megragadja a szakajtót, és felfalja. A szakajtó szaggatja beleit. Félremegy, kitojja, szaladni kezd, és beér a faluba. Azt mondja: – Az asszony meghalt, a gyerekek is.

Vége.

KASZKAPALÉZA

(Kvábó-népmese)

Ezt csinálták egyszer egy férfi meg egy asszony. A férfi tüsszent: Ass! Az asszony mondja: – Viva! És mondja az asszony: – Egy szok-

nyát kívánok, nyakláncokat és keszkenőket! A férfi mondja: – Nekem olyan kút vize kell, ahol nem brekegnek a békák!

Az asszony elmegy ezért a vízért. Megy, megy. Végre talál egy kutat. De épp amikor le akarja eresztetni vedrét, csak hallja: Rverrvé, rverrvé. Lát egy másik kutat. Onnét is akar meríteni; de azonnal – Rverrvé, rverrvé. Végre elérkezik az igazi kúthoz, ahol semmiféle béka nem kuruttyol. Most azután vizet mer.

Volt ott egy nandindi-madár. Az látja, hogy ő vizet mert. Elbújik egy hangyabolyra. Mikor meglátja az állatot, akié a kút, a nandindi elkezd énekelni:

Ndindi a hangyabolyon
Elbújt a hangyabolyon
Ndindi a hangyabolyon
Elbújt a hangyabolyon

Az állat odarohan, látja a vizet merő asszonyt és megragadja. Felesegül veszi és gyermeke lesz tőle, akit úgy nevez, hogy Kaszkapaléza.

Ez a gyermek mondja: – Mamám, süss meg engem! Az anyja beteszi a sütőbe. A gyermek mondja: – Amikor hallod, hogy úgy teszek, pom, akkor húzz ki engem! Az asszony kihúzta. A gyerek rögtön járni és szaladni kezdett.

Mikor a gyermek sír, úgy tesz, hogy nyé! Azt kérdezik: – Mit akar ez a gyerek? Azt felelik: – Baltát kér. Megint úgy tesz, hogy nyé. Azt kérdezik: – Mit akar a gyerek? Azt felelik: – Kalapácsot kér. Megint úgy tesz, hogy nyé. Kérdik, mit akar? Azt felelik: – Kapát kér. Megint úgy tesz, hogy nyé. – Mit akar a gyerek? – Kést akar a gyerek. Az apja akkor ad neki baltát, kalapácsot, kapát és kést.

Az apja kimegy a mezőre dolgozni. Kaszkapaléza otthon marad és egy kalickát csinál. Beletesz rizst, babot, vizet, borsót, kis vörös babszemeket, amiket úgy hívnak, hogy nyemba és kis zöld babszemeket, amiket úgy hívnak, hogy szoloko. Amikor elkészült, bemegy oda az anyjával és keresztül repül a levegőn, egyenest az anyja első férjének házához. Az állat messziről követi őket. Szalad, szalad, szalad és elérkezik az első férjnek házához. Akkor a kalicka visszafordul, ők is visszafordulnak és hazaérkeznek.

Az asszony elébe megy az állatnak és azt mondja: – Férjem, mi ketten, a fiam meg én, meg akartunk halni! Erre a férje tüstént meghal.

Kaszkapaléza anyja boszorkány volt. Azt mondja: – Kaszkapaléza, állíts patkánycsapdát, hogy legyen mivel fűszerezzük a rizst. Kaszkapaléza felállítja a csapdát. Akkor az asszony elhívja a leopárdját és azt mondja neki: – Csattantsd le a csapófát és mikor Kaszkapaléza kijön, hogy meglássa, fogd meg és öld meg! A leopárd ledobja a csapófát. Az anya azt mondja: – Hallgasd csak, Kaszkapaléza, csattant a csapda! Kaszkapaléza azt feleli: – A hímgyermek csapófája nem kétszer esik, hanem háromszor.

Alighogy pitymallott, azt mondja az asszony: – Kaszkapaléza, eredj tüzért. Azt akarta, hogy a leopárd elragadja. Kaszkapaléza összehívja barátait. Es mikor a leopárd megérkezik, mindnyájan azt kiáltják, hogy: – Kaszkapaléza, mintha így hívnák valamennyiüket. Pedig az ő igazi nevük Tintivéne volt.

Az anya mondja: – Kaszkapaléza, fújj erre a szalmára, éleszd a tüzet. Ezzel levágja haját, hogy most már a tigris meg tudja különböztetni mindenkitől. Ő akkor összehívja barátait és mondja: – Vágjátok le a hajatokat. Mikor mind levágták, jön a tigris. Valamennyien kiáltják: – Kaszkapaléza, Kaszkapaléza. A tigris erre elmenekül.

Mikor a tigris visszajön, azt mondja: –Féltem, hogy megölöm a szeretőm fiát.

És az asszony: – Hagyjad ma, mondja, le fogom beretválni a fejét és az éjjel mögöttem fog aludni. Mikor megberetválta a fejét, Kaszkapaléza elalszik. Akkor magamögé teszi. Kaszkapaléza fölébred éjjel, megberetválja anyja fejét és festékekkel keni be koponyáját. Jön a tigris, megragadja az anyát. – Uvi! mondja az asszony. Kaszkapaléza mondja: Meghalt az anyám. Eltemeti és mondja: – Azt akarta, hogy én haljak meg.

Kaszkapaléza felkeresi pajtásait, megöli a tigrist és visszatér a háza. Megnősül és együtt él feleségével.

AMAAVUKUTU

(Zulu népmese)

Égészen kezdetben történt, mikor először jelent meg az élet forrása, hogy néhány hegyigalamb lerepült egy házhoz. Egy asszony ült a ház előtt. A galambok bementek és hamut szórtak a földre. Az asszony ki-

abált. Ez férjes asszony volt és nem voltak gyermekei. Az asszony azt kiáltja: – Idejöttek, hogy kigúnyoljanak engem. Látták hogy nincsenek gyermekeim. Ezért szórtak hamut.

Akkor hat galamb eléje ment. Egyik mondta: – Vukutu. A másik kérdi: – Miért mondod, hogy vukutu? Az első megint mondja: – Vukutu. Megint megkérdi a másik: – Miért mondod, vukutu?

Mindez az asszony jelenlétében történt. Akkor azt feleli az első: – Vegyél egy tüskét és karcold meg magadat! – A másik azt mondja rá: – Vukutu. Az első folytatja: – Vegyél egy tüskét, karcold fel magadat. Vegyél egy kis megalvadt vért, tedd egy edénybe. Zárd el az edényt alulról és állítsd félre nyolc hónapig. Alulról legyen zárt és a nyolcadik hónapban – mondja a galamb nyisd ki az edényt.

Az asszony kinyitja az edényt és benne talál egy gyermeket. Az edényben az alvadt vércsomó mellett egy gyermek feküdt.

A galamb azt mondja az asszonynak: – Vedd a gyereket, kösd zsákba és adjál neki enni. Egy másik galamb jött és mondta: – Csavard be takarókba és fektesd le házad mögött úgy, hogy a többi asszonyok meg ne lássák; tápláld őt olyan bőségesen, hogy rögtön megnövekedjék.

Akkor a gyermek rögtön megnövekedett.

A férj hazajött estére. Az asszony igen nagy tüzet gyújtott. De a férj semmit sem tudott a gyermekről, mert a gyermek csak az alvadt vércsomó gyermeke volt. Az asszony előhossa a gyermeket a ház mögül, elmegy vele a férj előtt, leül és maga elé teszi a gyereket. Vesz gyermekeledt, a gyermek elé teszi és mondja: – Egyél egy kicsit, itt az ételed, gyermekem.

A férj elcsudálkozva kérdezi: – Honnét való ez a gyerek?

Az asszony feleli: – Ez itt az én gyereke, alvadtvérem gyermeke, galambok gyermeke, akik engem bölcsességre tanítottak. Azt mondták, hogy karcoljam fel és vágjam meg magamat, és vegyek az alvadt vérből egy kis csomót, zárjam egy edénybe és ebből gyermek lesz.

Ekkor a férje örül, hálálkodik és mondja. – Én ma vidám és boldog vagyok. Most már van gyereked. Ez így nagyon jól van.

AZ ÉG, A PÓK ÉS A HALÁL

Az Ég erdeje tele volt csalánnal. Azt mondta, ahhoz adja férjhez leányát, aki ki fogja gyomlálni az erdőt. Az elefánt jön, vesz egy sarlót s elkezd irtani a csalánt. De az Ég kijelenti, hogy annak, aki vakaródní fog, mialatt gyomlálja az erdőt, mégsem adja oda a lányát.

Az elefánt tehát nekilát az erdőnek, de nemsokára vakaródní, vakaródní. Akkor az Ég gyermekei árulkodnak: – Az elefánt vakaródní! – Nem tudja kigyomlálni az erdőt, – mondja az Ég. És elveszi a leányt az elefánt kezéből.

Összehívja az összes vadállatot, de egyik sem tudja kigyomlálni a csalánt vakaródní nélkül.

Akkor a pók mondja, hogy ő is meg akarja próbálni. Elkezd gyomlálni és azt mondja Urénak, az Ég leányának: – Ismered azt az ökröt, amelyet le fognak ölni, hogy te megsüsd nekem? Itt fekete, ott vörös, emitt pedig fehér.

Mialatt ezt mondta, a pók vakaródní, de az Ég gyermekei nem árulkodtak reá apjuknak. Így sikerült a póknak kigyomlálni a csalánt. És az Ég feleségül adta neki leányát és egy ökröt is ajándékozott neki.

A pók azt mondja: – Ez az ökr az enyém; nem akarom, hogy a legyek is egyenek belőle.

És elmegy nagyon messzire, ahol nincsenek legyek, hogy ott leölje és megegye az ökröt. Így nagyon messzire ment. Mire odaért, kialudt a tüze. Azt mondja kisfiának, akit úgy hívtak, hogy Aba-Kan: – Aba, látod ott azt a tüzet? Hozzá belőle, hogy megsüssük ökrünket.

Aba odamegy: ott a Halál aludt. Aba-Kan lát ott egy végbelet, amely vérvörös volt és azt hitte, hogy tűz és ezért egy kisdarab fával megérinti a Halál végbelét, hogy tüzet vegyen. Az érintésre fölébred a Halál és kérdi: – Mi az?

Aba-Kan feleli: – Apám küldött érte, hogy együtt együk meg az ökröt. És a Halál jött. Amint a pók meglátta a Halált, azt mondta: – Igen, azt mondtam Aba-Kannak, hogy hívjon ide. – Nos hát itt vagyok, mondta a Halál; öljük le az ökröt és együnk. Leölték az ökröt. – Add nekem egyik lapockáját, mondta a Halál. A pók veszi a lapockát, odaadja a Halálnak, az egyetlen harapással lenyeli és azt mondja a póknak: – Add nekem az egész ökröt. A pók odaadja, a Halálnak ez semmi sem volt, egyszerre lenyelte az egészet.

A pók ugyan azt mondta: – Nem akarom, hogy a legyek is egyenek az ökrömből. De a Halál máris megette az egészet és a póknak nem jutott belőle.

Vége.

SZEEDIMVÉ

(Szubirja népmese)

Szeedimvé nagy állat volt, aki sokat ártott az embereknek. Egyszer a férfiak csapdákat állítottak a vadállatoknak és ezeket hazahozták a faluba és megfőzték edényekben. Akkor azt mondták Szeedimvének: – Most pedig együnk. – De Szeedimvé azt feleli: – Jóllaktam.

Ezt csak azért hazudta, mert éjszaka egymaga akart mindent megegni. Az emberek elalszanak. Napkeltére Szeedimvé mindent megevett az edényekből. Az emberek megkérdezik: – Ki ette meg húsunkat?

Azután visszamennek a csapdához és újabb állatokat találnak benne. Hazahozzák a faluba és megfőzik. Másnapra Szeedimvé megint csak megevett mindent az edényből.

Harmadnap megint hoznak haza húst és megfőzik, de most aztán a nyúl elbúvik és mondja: – Ma meg fogom látni, hogy vajjon a mi főnökünk eszi-e meg mind a mi húsunkat?

Éjszaka mindenki alszik, a nyúl a tűzhely mellett fekszik és mondja: – Ma meg fogom látni.

Amikor Szeedimvé felkél, hogy megegye a húst, a nyúl hangosan mondja: – Látlak, anyai nagybátyám!

Szeedimvé fél és visszafekszik. Mikor azt hiszi, hogy mindenki alszik, újra felkél. De a nyúl nem alszik. Szeedimvé tüsszent és a nyúl kiáltja: – Látlak, anyai nagybátyám!

És ez így megy reggelig. Mikor a nap fölkél, Szeedimvé fekszik, mert beteg. Azt mondják neki: – Kelj fel, eszünk húst. – Azt feleli: – Nem kell, beteg vagyok. Az emberek megeszik a húst; mind megeszik. Akkor Szeedimvé fölkél és látja, hogy nem maradt semmi. Lenyeli az üres edényeket és utána az embereket. A nyulat nem, mert az elbújt a fűben.

Mikor Szeedimvé megette az embereket, lenyeli a házaikat és elmegy. Akkor a nyúl összegyűjti az összes állatokat, hogy üzőbe vegyék és megöljék. Elsősorban a szarvas és a zebra üldözik. Messze járnak, de csak port látnak, visszajönnek és mondják: – Nem láttuk Szeedimvét.

Azután az oroszlán és a leopárd mennek. Ők sem találják meg. Azután az antilop és a gazella. Visszajönnek, mert nem látták. Végre a vadkutya és a hiéna mennek. Ezek megtalálják Szeedimvét. A vadkutya elkezd kiáltozni: – No te szarvas, bölény, antilop, oroszlán, leopárd, ti nem tudtátok Szeedimvét megtalálni!

És akkor a vadkutya is meg a hiéna is nyíllal keresztülövik Szeedimvét. Szeedimvé meghalt. Akkor a vadkutya és a hiéna az összes állatot idegyűjti és ezenkívül a madarakat is. A sas jön elsőnek és mondja:

Tjolo, ntjo, ntjo, ntjo, ntjo
A csőröm eltörött
Csőrömet adta Szamokunga,
A lézai Szamokunga.

Alig mondja ezt, eltörik a csőre. Jön a halászmadár, és ezt mondja:

Tjolo, ntjo, ntjo, ntjo, ntjo
A csőröm eltörött,
Csőrömet adta Szamokunga,
A lézai Szamokunga.

Az ő csőre is eltörik.
Jön azután a gém, és ő is énekel:

Tjolo, ntjo, ntjo, ntjo, ntjo
A csőröm eltörött,
Csőrömet adta Szamokunga,
A lézai Szamokunga.

Az ő csőre is eltörik. Jön azután a keselyű, aki pedig jól szaggatja szét az állatokat. Azt énekli:

Tjolo, ntjo, ntjo, ntjo, ntjo
A csőröm eltörött,

Csőrömet adta Szamokunga
A lézai Szamokunga.

Az ő csőre is eltörik. Akkor egy kis madárka jön, a katuitui. Az állatok azt mondják: – Az ő csőre túl kicsi.

A kis madárka énekl:

Tueré! tuentué! ntuentué!
A kis csőröm összetörött
A kis csőrömet adta Szamokunga,
A lézai Szamokunga.

És akkor egész kicsi nyílást üt vele. Mikor az állatok látják a kis nyílást, azt mondják a katuituinak: – Menj innét! Hadd jöjjön egy nagyobb madár!

Akkor a daru jön és elkezd énekelni:

Tjolo, ntjo, ntjo, ntjo, ntjo.

Eltörik a csőre. És a kis nyílás, amelyet a katuitui vájt, összeforr. Akkor az állatok visszahívják az egészen kis madarat, a katuituit. Visszajön és elkezd énekelni:

Tueré! tuentué! ntuentué!

Akkor azután nagyobb rést üt Szeedimvé hulláján. És megint csak énekel a kis madár:

Tueré! tuentué! ntuentué!

Megnyitja Szeedimvé hasát. Minden kijön, ami benne volt: a házak, az edények, a marhák és az emberek, és ezek újra felépítik a falukat.

A szerkesztő megjegyzései / Notes by the Editor:

Amint e kis fordításkötet alcíméből is kiderül, a fordítások forrása a svájci születésű, francia nyelvű költő, író, fordító, világkalandor Blaise Cendrars nevezetes afrikai folklór antológiája (*Anthologie nègre*, 1921, Paris, Éditions de la Sirène, 320 old.). E rendkívüli sikert megért és máig használatos kötet (második kiadása: 1927) kiadásának célja a szerző vallomása szerint azt volt, hogy felhívja a korabeli világfigyelmét az eredeti afrikai kultúra értékes kulturális hozzájárulásaira. Hiszen – amint írja – hiába adtak ki kiváló nyelvészek gazdag anyagú folklórgyűjteményeket, Európa mit se tudott akkoriban arról, hogy már Cust (R. Cust: 1885, *Le languages de l'Afrique*, Paris) 591 afrikai nyelvet és dialektust sorol fel könyvében (belőlük 168 bantu), és hogy a fekete földrész nyelvileg az egyik leggazdagabb területe a világnak.

Cendrars ugyan nem volt filológus, mégis azt a megoldást választotta, amely a néprajzkutató szerint az egyedüli járható út (és amely a magyar fordítás irodalomban csak Fónagy Iván esetében érvényesült, lásd *Wawiri*, 1942, Budapest, Bibliotheca, 143 old.), miszerint az eredeti gyűjtési forrásokból kell előkeresni a szövegeket, mert a többszörös átvétel és átfordítás, amelyekre egészen extrém esetek is ismeretesek, nagyban rontják a közreadás hitelességét. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a népnemekkel nemcsak Dénes Zsófia, hanem maga Cendrars is itt-ott hadilábon állt, érthetően, hiszen a 20 század elején még a mainál is jóval zavarosabb volt a helyzet, már ami az afrikai nyelvek ismeretét és megnevezését illeti.

Dénes Zsófia egyébként Cendrars kötetéből a következő szövegeket fordította le (ahol módunkban áll, megadjuk a ma használatos népnemeket):

= *A halál tamtam*

Cendrars 1921: Tam-tam funebre, 97. számú szöveg, 285. old. (moszi / Burkina Faso)

= *Az elifámok dala*

Cendrars 1921: Chant des Elifam, 98. számú szöveg, 285–286. old. (moszi / Burkina Faso)

= *Az állatok tánca*

Cendrars 1921: La danse des animaux, 102. számú szöveg, 289–290. old. (pigmeus / ?)

= *A puska éneke*

Cendrars 1921: Le chant du fusil, 99. (kiadványban elírás: 91.) számú szöveg, 285–286. old. (moszi / Burkina Faso)

= *A Pigmé törzs dala*

Cendrars 1921: Chant des Pygmées, 101. számú szöveg, 289. old. (pigmeus / ?)

= ***A Krokodilus dala***

Cendrars 1921: Le Chant du crocodile, 100. számú szöveg, 288–289. old, (moszi / Burkina Faso)

= ***Baraguand halála***

Cendrars 1921: Mort de Baraguand, 97. számú szöveg, 284. old, (moszi / Burkina Faso)

(e szöveg az eredetiben az elsőként közreadott *A halál tam-tam* első része, amelyet a megtévesztő címhasználat következtében Dénes Zsófia kettéválasztott, bár a számozás alapján kiderül összetartozásuk)

= ***A kísértet madár***

Cendrars 1921: L'Oiseau fantôme, 95. számú szöveg, 234. old, (Dénes szerint: *sinianfa*, Cendrarsnál: *chinyanfa*, valójában: *csinyandzsa*, azaz *nyadzsa*, másként *cseva* / Malawi)

= ***Egy szakajtó gyerek***

Cendrars 1921: Un plein Cabas d'Enfants, 30. számú szöveg, 103–104. old, (kvabo, Cendrarsnál: *chwabo*, mai átírás: *chuabo* / Mozambik)

= ***Kaskapaléza***

Cendrars 1921: Kaskapaléza, 20. számú szöveg, 62–63. old, (kvabo, Cendrarsnál: *chwabo*, mai átírás: *chuabo* / Mozambik)

= ***Amaavukutu***

Cendrars 1921: Amaavoukoutou, 55. számú szöveg, 181–182. old, (zulu / Dél-Afrikai Köztársaság)

= ***Az Ég, a pók és a Halál***

Cendrars 1921: La Ciel, l'araignée e la Mort, 9. számú szöveg, 27–28. old, (agni / Ghána és Elefántcsontpart)

= ***Seedimvé***

Cendrars 1921: Séédimwé, 16. számú szöveg, 44–46. old, (szubirja, Cendrarsnál: *soubirja*, valójában: *subiya*: *subia*, *soubiya*, *soubirja*) / Botswana, Namibia)

(B. Sz.)